

УДК 82:81'373.46

Оксана Приймачок

СИНОНІМІЯ, ДУБЛЕТНІСТЬ ТА ВАРІАНТНІСТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ

У статті йдеться про причини й наслідки функціонування термінів-дублетів у літературознавчій терміносистемі як яскравий представниці термінології гуманітарних наук. Проведено розподіл термінів на варіанти (фонетичні, словотвірні, акцентні, граматичні) й абсолютні синоніми, досліджено суто лінгвістичний аспект термінологічної дублетності. Показано, що наявність термінів-синонімів є виразною ознакою літературознавчої терміносфери, яка формувалася впродовж багатьох епох представниками різних напрямків, течій і шкіл.

Ключові слова: літературознавча терміносистема, синонім, дублет, варіант, системна організація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Науково-технічний прогрес означає не тільки бурхливий розвиток науки й техніки, а й сприяє істотним змінам лінгвістичної моделі світу завдяки появі нових термінів і навіть терміносистем. Це зумовлює необхідність перегляду, систематизації та кодифікації усталеної термінології. Робота в цьому напрямку, як відомо, провадиться в двох площинах: теоретичній і практичній. Перша передбачає поглиблення теорії терміна, вивчення закономірностей творення спеціальної лексики та шляхів її поповнення. Друга – практична – полягає в унормуванні та стандартизації наукової термінології галузевими фахівцями та мовознавцями. Цей аспект покликаний забезпечити метамову науки, навчальний процес, видавництва, засоби масової інформації та інші форми соціальної комунікації нормативною термінологією. Будь-яка терміносистема може бути оцінена як з боку змісту, тобто відображення в ній сучасного рівня тієї чи тієї галузі знань, так і з позицій логічної стрункості побудови цієї системи, а також мовного її втілення, оскільки термінології формуються засобами природної мови, конкретніше – її літературного варіанта.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Від 90-х років ХХ століття питання термінологічної норми в українському національному термінознавстві зазвучали по-новому, оскільки ця проблема, без перебільшення, набула державотворчої ваги. Різним аспектам унормування українського термінофонду присвячено наукові розвідки Л. Л. Боярової, К. Г. Городенської, Л. І. Даниленко, Т. Р. Кияка, І. М. Кочан, А. В. Крижановської, Г. П. Мацюк, Т. І. Панько, Л. О. Симоненко та ін. Однак іще багато проблем організації галузевих терміносистем і українського термінознавства загалом очікують на детальніше їх дослідження й розв'язання. Зокрема, найбільш дискусійні стосовно термінології такі питання: чи припустимі в

ній основні лексико-семантичні процеси (полісемія, омонімія, синонімія, антонімія); як співвідносяться синоніми, дублети та варіанти термінів; наскільки враховано ці явища під час укладання термінологічних і загальнономовних словників тощо.

Мета статті – дослідити синонімію та варіантність термінів як елементів системної організації літературознавчої термінології. Відповідно до мети поставлено такі **завдання**: 1) проаналізувати вживання термінів *синонім, дублет, варіант* щодо слів / словосполучень на позначення наукових понять; 2) виокремити синонімічні (дублетні) групи та варіанти літературознавчих термінів; 3) з'ясувати лінгвістичні причини появи та умови співіснування вказаних мовних фактів на прикладі однієї терміносистеми гуманітарної сфери.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Унормування терміносистеми будь-якої мови починають із виявлення системних відношень між матеріальними об'єктами, а це можливо лише під час укладання галузевих словників. Створюючи такі лексикографічні праці, можна виявити недоліки чи переваги терміносистем. Нормативність термінології полягає не лише у співвідношенні терміна і поняття, у наявності в терміна оригінального значення і відповідної дефініції, а й у подоланні полісемії та синонімії. Синонімія термінів – явище досить поширене, однак воно далеко не завжди сприяє унормуванню терміносистем: наявність синонімічних рядів створює певний дисбаланс між системою термінів і системою понять, якими оперує та чи та наука. На думку О. О. Тараненка, «паралельне вживання в межах однієї терміносистеми навіть цілком рівноправних з погляду загальнолітературної норми синонімів заважає її нормальному функціонуванню» [6, с. 5]. З одного боку, сама природа знака-терміна з однозначним співвідношенням між науковим поняттям і його назвою позбавляє його будь-яких передумов для розвитку полісемії чи вживання в синонімічному ряді. З іншого боку, терміни – це насамперед слова, і вони можуть зазнавати впливу всіх лексико-семантичних процесів, характерних для загальнолітературної лексики. Ідеальна схема «один термін – одне наукове поняття» і, навпаки, «одне наукове поняття – один термін», на жаль, не завжди спрацьовує. Звідси завдання термінознавця – дати оцінку та здійснити відбір синонімів, специфікацію омонімів (вузькоспеціальних чи міжгалузевих), зазначити випадки полісемії, аби термін задовольнив потрібні вимоги. Треба визнати, що бездоганних терміносистем на сьогодні не існує і навряд чи колись такі з'являться, адже термінологія постійно змінюється, відображаючи сам науковий поступ. Іще потрібно пам'ятати, що «неможливий в природничих науках паралелізм термінів (після появи авторитетної нової теорії старий термін відмирає) звичайний у філології, де, як і в філософії, немає повністю застарілих, «скасованих» теорій і де колишні терміни і позначення продовжують функціонувати в мові науки» [4, с. 439]. Отже, наявність так званих паралельних термінів

(або дублетів, або абсолютних чи повних синонімів) є об'єктивною реальністю літературознавчої терміносистеми, і це потрібно враховувати і вміло використовувати.

Відбір літературознавчих термінів-синонімів здійснювався на базі словника-довідника [5] із залученням кількох інших джерел (підручників з курсу літературознавства). Загальна кількість обстежених дублетних груп (оскільки в них буває більше двох одиниць) – понад 100.

Явище синонімії в термінології має суттєві відмінності від синонімії загальноновживаної лексики. Це відсутність експресивності, стилістична диференціація тільки в межах наукового стилю (академічний, науково-популярний, науково-навчальний), диференціація за сферами використання (наука, освіта, медіакомунікація, професійна сфера тощо). Тому думки вчених щодо самої можливості синонімії термінів досить різноманітні. Одні взагалі не визнають її існування в терміносистемах, але допускають існування термінів-дублетів; інші дослідники погоджуються з існуванням синонімів, хоча вважають, що можливі тільки синонімічні пари, на відміну від загальнономовних синонімічних рядів; треті, відмовляючись від таких «проблемних» лексем, як *синоніми* і *дублети*, надають перевагу терміну *варіант*.

На думку А. П. Коваль, наприклад, дублетність – це явище, глибоко відмінне від загальнономовної синонімії. Оскільки термін має свою дефініцію і саме через неї співвідноситься з поняттям, він у своїй словесній формі містить певну наперед зазначену кількість суттєвих ознак цього поняття. Поки визначення поняття не зміниться, будь-яка словесна форма буде дублетом до попередньої, тобто одиницею з тією самою дефініцією. Тому в межах терміносфери існують лише терміни-дублети і не може бути термінів-синонімів [2, с. 37–38]. Цієї думки дотримуються І. С. Квітко, Л. Л. Кутіна та ін. Якщо пригадати, що особливим різновидом синонімів є так звані абсолютні синоніми (інакше кажучи, дублети), то подальше обговорення цієї проблеми нагадує радше гру в слова, ніж наукову дискусію. Варто, напевно, обрати єдину систему термінопозначень і визнати нарешті, що лише між так званими абсолютними (повними) синонімами, тобто дублетами, немає жодної різниці, крім формальної, а це якраз ознака, характерна для багатьох термінів, зокрема й літературознавчих.

Співвідносячи явища синонімії та варіантності, дослідники теж неодностайні. Одні вважають варіантність виявом синонімії (І. М. Кочан, Г. В. Наконечна), інші, навпаки, розглядають синонімію як особливий різновид варіантності (Т. С. Пристайко), тобто поняття варіанта є родовим і щодо синонімів, і щодо дублетів. Однак так звані «термінологічні варіанти» перегукуються з відомим у лексикології терміном варіанти слова – «різновиди того самого слова, в яких відмінності в наголошуванні, фонемному складі, афіксах не порушують цілісність лексичного значення слова» [1, с. 27]. Виходить, що поняття варіанта зосереджується на формальному боці відмінностей, а поняття дублета спрямоване у

семантичну (поняттєву) площину, що й дає можливість говорити про варіантність і дублетність як про різні наукові феномени і досліджувати їх окремо. Тому паралельно вживані слова й словосполучення на позначення ідентичних літературознавчих понять називатимемо дублетами, а спостережені в деяких із них формальні відмінності дадуть підстави вважати їх варіантами. До речі, сам факт існування багатьох різних слів з однаковим лексичним значенням характерний і для загальноновживаної лексики та загалом є однією з питомих типологічних рис нашої мови: «Відмінною рисою української мови є наявність у ній великої кількості слів-дублетів, тобто слів, які не мають жодних семантичних і стилістичних відмінностей» [3, с. 321].

Прикметно, що літературознавці, користуючись дублетами, намагаються прокоментувати такий відбір. Наприклад, інформуючи про прямі, непереносні, номінативні, автохтонні, денотативні значення слів, А. О. Ткаченко зауважує: «Така велика кількість термінів на позначення, зрештою, одного й того самого явища пояснюється намаганням науковців цілковито абстрагуватися од «внутрішньої» форми слів, залишивши тільки «зовнішню» форму і вклавши в неї специфічно науковий зміст» [7, с. 215].

Велика кількість дублетів – явище не виняткове. Нами зафіксовано існування 3-х (*голосіння, тужіння, плач; піввірш, півстих, напівверс; сходинки, східці, драбинка*), 4-х (*забавлянки, утішки, потішки, чукикалки; анадиплосис, анадиплезис, зіткнення, епістрофа; замовляння, заговори, заклинання, закликання; симплока, сплетіння, комплексія, охоплення*) і навіть 5-и дублетів (*верс, віршорядок, рядок, стих, метроряд; метабазис, гіпостазис, еналага, імутація, транспозиція*). Треба визнати, що дублетні терміни існують не тільки серед іншомовних за походженням слів, а й серед питомих.

Цілковим виправданим можна вважати існування дублетів, один з яких є словосполученням, а інший – однословом: *стиль індивідуальний – ідіостиль; вільний вірш – верлібр; патронімічна атракція – парономазія; драма для читання – епо-драма; переносне значення слова – троп; мелічна поезія – меліка; паломницька література – ходіння; житійна література – агіографія; епістолярна література – епістолярій; красне письменство – белетристика; віршовий розмір – метр*. Бажання економії мовних засобів є природним, і наявність вищевказаних дублетів надає таку можливість, тим паче що словосполучення в кожній парі виконує явно уточнювальну функцію.

Подеколи виникненню термінів-дублетів сприяє використання загальнолітературних синонімів. Наприклад: *літературний період (доба, епоха), літературний прогрес (поступ), римування суміжне (парне), поезія зорова (візуальна, фігурна), віршування народне (фольклорне), римування кільцеве (оповите), текст основний (канонічний)*.

На цьому тлі легко помітити різницю між зазначеними вище термінами-дублетами та термінами-варіантами, які модифікують способи

зовнішнього вираження без порушення смислової тотожності. Виділено 3 групи таких спільнокоренових термінів: 1) фонетичні варіанти: *апофегма* – *апотегма*, *аруз* – *аруд*, *ауто* – *ауту*, *віланела* – *віланель*, *гексаметр* – *гексаметр*, *хорей* – *трохей*, *хоку* – *хайку*, *дисфемізм* – *дифемізм*, *пеон* – *пеан*, *пауза* – *павза*, *клаузула* – *клавзула*, *шлока* – *сльока*, *цетон* – *кентон*; 2) словотвірні варіанти: *посвята* – *присвята*, *домисел* – *вимисел*, *величання* – *звеличання*, *затекст* – *підтекст*, *передромантизм* – *преромантизм*, *еліпс* – *еліпсис*, *семіотика* – *семіологія*, *інсценізація* – *інсценівка*, *коректа* – *коректура*, *римарій* – *римівник*, *повтор* – *повторення*, *билиця* – *бувальщина*; 3) граматичні варіанти: *перифраз* – *перифраза*, *парафраза* – *парафразис*, *епіка* – *епос*, *пуант* – *пуанта*. Зрозуміло, що джерелами такої варіативності є, по-перше, транскрипція або ж транслітерація запозиченого слова, по-друге, цілком оригінальна або дещо зукраїнізована його вимова (і написання), а по-третє, існування синонімічних словотвірних засобів (питомих та іншомовних) у межах однієї моделі.

3-поміж літературознавчих дублетів явну кількісну перевагу мають пари, перший елемент яких – лексичне запозичення (переважно з грецької), а другий – його словотвірна калька чи напівкалька. Наприклад: *антитеза* – *протиставлення*, *евфонія* – *милозвучність*, *нарація* – *оповідь*, *прототип* – *прообраз*, *ономатопея* – *звуконаслідування*, *паліндром* – *перевертень*, *анасіопеза* – *умовчання*, *мімезис* – *наслідування*, *квалітативне (віршування)* – *якісне*, *гіатус* – *зяяння*, *дисоціація* – *розподібнення*, *ренесанс* – *відродження*, *візія* – *видіння*, *асиндетон* – *безсполучниковість*, *полісемія* – *багатозначність*, *дистих* – *двовірш*, *версифікація* – *віршування* тощо. Треба визнати, що такі кальки є своєрідним випрозоренням запозиченого терміна, спробою розкрити його внутрішню форму. Тому ці дублети цілком мають право на життя, оскільки вони і прості у вимові, і зрозумілі не лише для фахівців.

Потреба вмотивувати термін, якимось пояснити його значення без дефініції характерна якраз для так званої унікальної термінології, тобто такої, що називає специфічні, притаманні лише окремим національним літературам явища. Саме в такий спосіб виникли дублети *хамса* – *п'ятерниця* (в тюркомовних народів це великий твір, що складається з 5 поем), *танка* – *коротка пісня* (жанр японської поезії), *комедія дель арте* – *комедія масок* (на позначення італійської професійної комедії середньовіччя) тощо.

Зафіксовано незначну групу термінів, які стали дублетами завдяки різній внутрішній формі або мотивації. Наприклад: *дольник* (доля) – *пау(в)зник* (пау(в)за), *адамізм* (від Адам) – *акмеїзм* (від гр. акме 'вершина'), *децима* (лат. decima 'десята') – *еспіNELA* (ісп. поет В. Еспінель), *бібліоман* (гр. mania 'безумство') – *бібліофіл* (гр. phileo 'люблю') – *філобібл* (термін уживався до 18 ст.), *пісні русальні* (русалка) – *пісні троїцькі* (Трійця).

Оскільки лєвова частка літературознавчих термінів за походженням грецизми, то існує лише кілька дублетних пар, що виникли завдяки різним

каналам іншомовних запозичень: *епілог* (гр.) – *постпозиція* (лат.) – *післяслово*, *афреза* (гр.) – *елізія* (лат.), *стих* (гр.) – *вірш* (лат.).

Остання група термінів особлива тим, що синонімами їх можна вважати лише умовно, оскільки вони відрізняються або семантичними, або функційними відтінками. Саме так можна кваліфікувати номінації *поет* – *пійт* (*piïta*). Другий термін активно вживали ще на початку XIX ст.; згодом він набув жартівливого чи іронічного змісту. У парі *рефрен* – *приспів* другий термін стосується тільки повтору в піснях. У парі *епанастрофа* – *епаналепсис* перший елемент означає не просто повторення, а повторення з певними змінами. Для назви різновиду українських календарно-обрядових пісень використовують дублети *гаївка* – *веснянка*, але перший термін має вужче значення, бо насправді гаївки співають тільки на Великдень. У парі *епіграф* – *мotto* перший термін функційно не обмежений, тоді як другий трапляється лише в назві одного з трьох обов'язкових компонентів емблематичної поезії. З ряду *акровірш* – *телевірш* – *мезовірш* перший термін має родову назву, а два інші позначають певні її модифікації. Якщо терміни *наратор* – *розповідач* можна вважати дублетами, бо другий є калькою першого, то термін *оповідач* уживається тоді, коли події в художньому творі описані не від 3-ї, а від 1-ї особи.

Яскравий приклад термінологічної диференціації маємо в поняттях *компаративізм* і *порівняльно-історичне літературознавство*, які в широкому сенсі означають практично одне й те саме (адже лат. *comparativus* означає 'порівняльний'). Але за останні два десятиліття стала особливо відчутною тенденція до розмежування цих термінів, виокремлення в них особливих рис (пор. їх тлумачення в [4] і [5]).

Поява дублетів, або так званих абсолютних синонімів, – це цілком природний процес уже хоча б з тієї причини, що підбір синоніма завжди був і є одним із найяскравіших способів тлумачення слова. Тому явище дублетності для термінології загалом не можна вважати однозначно негативним. Дублети навіть корисні, бо дають другу, додаткову назву певному поняттю, мотивуючи її в якийсь інший спосіб. Функціонування дублетів у науковому дискурсі обов'язково супроводжується виконанням ними відразу кількох функцій, а саме: заміщення, уточнення, випрозорення внутрішньої форми, що в свою чергу призводить до певного урізноманітнення наукової метамови. Однак якщо в природничих чи технічних науках полісемія та синонімія термінів недоречна і навіть шкідлива (а подеколи просто неможлива), то в царині гуманітарних наук паралельне існування кількох номінацій одного й того самого поняття можна виправдати вже хоча б тому, що класичні та новітні наукові школи співіснують і виростають одні з інших, не скасовуючи попередніх надбань і використовуючи термінологію різних епох. Окрім того, літературознавство активно використовує термінологію мистецтвознавства, соціології, культурології, семіотики, лінгвістики тощо, створюючи низку міжгалузевих

термінів-синонімів гуманітарної сфери, дослідження яких може бути не менш плідним і корисним.

Надзвичайно цікаво, на наш погляд, стати свідком народження дублетів, зрозуміти логіку їхньої появи. Ось як, наприклад, пояснює літературознавець свою спробу ввести новий термін замість досить традиційного словосполучення *художня література*, яке було кальковане з російського відповідника. В українській мові відсутнє поняття «художества» як збірна назва до різних видів мистецтв (пор. рос. «академия художеств» – укр. «академія мистецтв»). «Тож чи не логічніше, – міркує автор, – вдатися до терміна *мистецька література*, підкреслюючи цим її видову приналежність до мистецького роду?» [7, с. 27]. Наскільки вдалою виявиться пропозиція вченого – покаже час і практика, а наразі маємо дублети, які функціонують у межах одного посібника.

Якщо термін авторський (або концептуально-авторський), то поява в нього дублета якраз може свідчити про визнання його права на життя. Так сталося, наприклад, з терміном М. М. Бахтіна *хронотоп*, який викликав значний інтерес і згодом був калькований як *часопростір*. Сам автор цього визнаного вже терміна неодноразово помічав прагнення багатьох літературознавців «до варіацій ... термінів щодо одного поняття» [Цит. за: 4, с. 439], що, очевидно, зумовлено належністю вчених до різних епох, напрямків, наукових шкіл.

Висновки та перспективи дослідження. Будь-який термін як вербальний знак наукового поняття, хоч і функціонує здебільшого у фаховому чи науковому тексті, все одно залучений до загальної системно-структурної організації мови. Тому далеко не всі терміни ідеально відповідають таким вимогам, як однозначність, відсутність синонімів та омонімів, компактність тощо. Дублети (абсолютні синоніми) – це терміни, що стосуються того самого денотата (наукового поняття), мають ту саму дефініцію, але розрізняються за будовою (одне слово, композит, словосполучення, аббревіатура), походженням (питомі, запозичені, кальковані), ступенем новизни (архаїзми, неологізми), сферою вживання (академічна наука, освіта, професійна сфера, медійна популяризація науки), усталеністю фіксації (термінологічні словники, галузеві енциклопедії, кваліфікаційні роботи дослідницького чи апробаційного характеру, фахові чи нефахові видання, підручники, посібники). Зрозуміло, що під впливом двох рівнозначних тенденцій (з одного боку, максимальної відповідності терміносистеми структурі національної мови, а з іншого – інтернаціоналізація термінів, що закономірно призводить до поліглотизму будь-якої терміносфери) ревізія та стандартизація термінологічних систем переходить у досить тривалий і складний процес, і до проблеми термінологічної синонімії (як і варіантності) у сфері гуманітарних наук слід поставитися як до виразної ознаки її внутрішньої системної організації.

Список використаної літератури

1. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
2. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови : підручник / А. П. Коваль. – К. : Вища школа, 1987. – 348 с.
3. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства : підручник / М. П. Кочерган. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 424 с.
4. Литературный энциклопедический словарь / под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева. – М. : «Советская энциклопедия», 1987. – 752 с.
5. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
6. Тараненко О. О. Лінгвістичні проблеми української термінології на сучасному етапі / О. О. Тараненко // Українська термінологія і сучасність : матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. – К. : КНЕУ, 1997. – С. 3–9.
7. Ткаченко А. О. Мистецтво слова : Вступ до літературознавства / А. О. Ткаченко. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. – 448 с.

Приймачок Оксана. Синонимия, дублетность и вариантность в украинской литературоведческой терминосистеме. Стаття посвящена проблеме сосуществования синонимов, дублетов и вариантов в терминосистеме литературоведения как ярчайшего представителя гуманитарной сферы знаний и наук. В области научной терминологии могут быть уместными только абсолютные синонимы, или дублеты, – это термины, касающиеся одного и того же денотата (научного понятия), имеющие ту же дефиницию, но различающиеся по структуре (одно слово, композит, словосочетание, аббревиатура), по происхождению (исконное слово, заимствованное, калькированное), по степени новизны (архаизм, неологизм), сфере употребления (академическая наука, образование, профессиональная сфера, медийная популяризация науки), типичностью фиксации (терминологические словари, отраслевые энциклопедии, квалификационные работы исследовательского или апробационного характера, специализированные или неспециализированные сборники, учебники, пособия). Терминологические варианты возникают по совершенно иным причинам – чисто формальным: фонетическим, словообразовательным, акцентным, грамматическим. Явления терминологической синонимии и вариантности не стоит считать однозначно отрицательными, ибо любой дублет в научном дискурсе выполняет важные функции уточнения, замещения, изменения внутренней формы термина, что, безусловно, может несколько разнообразить довольно «сухой» метаязык науки. Гуманитарная терминология (в отличие от технической или естественнонаучной) не сможет отказаться от синонимических или вариантных единиц, потому что именно они являются ярким признаком её системной организации.

Ключевые слова: литературоведческая терминология, синоним, дублет, вариант, системная организация.

Prymachok Oksana. Synonymy, Doublettness and Variability in Ukrainian Literary Studies Terminology. The article is devoted to the problem of co-existence of the terms *synonym*, *doublet* and *variant* in the terminology framework of literary studies. In the domain of scientific terminology, only absolute synonyms, or doublets, may be considered as relevant, since they are the terms relating to the same denotatum (scientific concept), having the same definition, but differing: in structure (one word, composite, collocation, abbreviation), by origin (primordial word, borrowed, calqued), by the degree of novelty (archaism, neologism), sphere of use (academic science, education, professional sphere, media

popularization of science), typicality of the term fixation (terminological dictionaries, sectoral encyclopedias, qualification works of research o, specialized or non-specialized collections, textbooks, manuals). Terminological variants emerge as a cosequence of completely another, purely formal process, namely phonetic or grammatical, caused by word-formation norms, accent, etc. The phenomena of terminological synonymy and variability should not be considered as negative phenomenon, since any doublet in the scientific discourse performs important functions of clarification, substitution, changes in the internal form of the term. Terminological synonymy and variability can certainly diversify and reactivate rather «dry» scientific metalanguage. Humanitarian terminology, as opposed to technical or natural sciences, cannot abandon synonymous or variant units, because they are important and vivid markers of its system organization.

Key words: literary terminology, synonym, doublet, variant, system organization.

Стаття надійшла до редколегії 04.10.2017